

et godt, et forstandigt og et paaffjønnelesværdigt Forslag. Jeg haaber, at denne Anerkjendelse virkelig vil finde sin praktiske Godkjendelse i den Prøvelse, der senere skal foregaa. Jeg, der i alt Væsentligt vedkender mig de Standpunkter, der betegnes paa den angivne Maade, behøver neppe at begynde med en saadan Anerkjendelse, jeg tør antage, at den vil blive betragtet som liggende bag ved de Bemærkninger, eller, om man vil, Indsigelser, hvortil jeg nu skal tillade mig at gaa over. Det forekommer mig da, og jeg skal her holde mig alene til de almindelige Træk i Lovforslaget, at den Ordning, som i det Hele taget vort Skolevæsen vil faae, saafremt det her foreliggende Forslag bliver ophøiet til Lov, ikke kan fristendes i det Hele for at være noget impliceret. Det er noget indviklet, det er en hierarkisk Bygning, som indeholder noget for mange Trin. Disse Trin ere ganske vist vorede organisk ud af den hidtil tilstedeværende Tilstand, fødte gennem de mindre Reformers, som man fra 1814 til Dato har bestræbt sig for at gennemføre; men desuagtet tror jeg ikke, at man kan negte, at det hele System, som for Dieblisset bestaar, og som Lovforslaget tildels befæster, maa siges at være for indviklet, at bestaa af for mange Led, og at det vilde være til væsentlig Fordel for hele Skolevæsenet, om en Simplifikation af dette Hierarki kunde indtræde. Jeg tror derimod, at man gjør nogen Uret, naar man bebrejder den nuværende Tilstand eller den, som vilde fremkomme ved Vedtagelsen af den ærede Ministers Forslag væsentlig i den Skikkelse, som det har, at der i den er en for stærk Centralisation. Mit Indtryk er, at der i det Væsentligste maa siges at være rammet den rette Midte mellem en for stærk Centralisation og en for vidt drevne Decentralisation, der overgiver Alt til den vilkaarlige individuelle Frihed. Det er bekendt nok, at Skolevæsenet paa visse Steder er ordnet og indsnøret i saa overordentlig trange Former, at man gjerne kan sige, at det Hele er som et Edderkoppevær, i hvilket hver en eneste Traad, stor eller lille, udgaar fra den i Midten siddende Edderkop, som veed Alt, føler Alt og styrer Alt igennem dette Væv. Man har en bekendt Anekdote om en fransk Udenrigsminister, jeg tror Denuy, som, da en Dag en Fremmed kom til ham og søgte Oplysning hos ham om det lærde Skolevæsen i Frankrig, med Stolthed tog sit Uhr op af Lommen og sagde: I dette Dieblis er Klokken 5 Minuter over 11, og i dette Dieblis begynder man i samtlige franske Lycæer paa det 4de Kapitel af 6te Bog af Livius, som man vil være færdig med i Løbet af 45 Minuter. Dette betragtedes som et Mønster og Vidunder i Retning af Centralisation og organisk Ledelse af Undervisningsvæsenet, at Ministeren kunde bestemt sige, hvad der til enhver given Tid blev foretaget i hver Klasse i alle de franske Lycæer. Og hvad der saaledes til-

stræbtes paa det lærde Skolevæsens Omraade, fandt ogsaa Sted, om end i andre Former, i en stor Del af det øvrige franske Undervisningsvæsen. Det har ganske vist heller ikke været uden Sideskytter i det tydske Skolevæsen, navnlig i det preussiske, om hvilket der i 1870 blev afgivet det, navnlig naar det afgives fra militær Side, mærkelige Vidnesbyrd, at den, som vandt Slagene ved Wörth, Metz, Sedan og Paris, var „den preussiske Skolemeister.“ En Centralisation, der har endogsaa blot tilnærmelsesvis en saadan Karakter, findes ikke her i Danmark og har aldrig været til Stede her; men paa den anden Side forekommer det mig rigtignok nødvendigt, at der i det Hele dog maa findes en Ledelse fra et centralt Punkt af disse Skolevæsensspørgsmaal, hvis ikke det Hele skal gives til Pris for rene Tilfældigheder og en Lunefuldhed, som slet ikke lader sig beregne. Det gaar med Skolevæsenet som med det store Spørgsmaal om den bedste Statsforfatning. Herom sige Statsretsfilosoferne gjerne, at den allerbedste Statsforfatning er Despotismen, naar der er en oplyst, forstandig og retfærdig Despot, som aldrig gjør Andet end det Rette; og saaledes kunde man ogsaa sige, at den ideale Løsning af Skolespørgsmaalet er fuldstændig Frihed, naar der findes en Befolkning, som kun vil det Rette, og lutter Lærere, som ere sulde af Begejstring for det Rette og alene udføre dette. Men ligesom det har været nødvendigt paa det politiske Omraade at opgive hint ideale Despoti som praktisk uopnaeligt og at finde Statsformer, som kunne give nogen Garanti for, at ikke Tilfældighederne komme til at spille for stor en Rolle, saaledes tror jeg ogsaa, at det er nødvendigt, at man paa Skolevæsenets Omraade ser bort fra hin ideale Frihedsfordring, og kommer til et System, der kan yde nogen Garanti for, at, selv hvor Billien hos Befolkningen lader Noget tilbage at ønske, og hvor Dygtigheden og Begejstringen hos Læreren ikke naaer det allerhøieste ideale Trin, dog noget Godt og Forsvarligt kan udrettes for Folkeoplysningen i det Hele. Den, der kun vil regne med saadanne Undtagelsesfaktorer som den største Begejstring og den veneste Billie, vil absolut komme tilkort, og kun den vil være i Stand til at finde en virkelig praktisk Ordning af Forholdet, som i sin Beregning gaar ud fra, at Billien ofte lader saare Meget tilbage at ønske, og at de allerfleste Kræfter, hvormed der skal arbejdes, neppe hæve sig over Middelmaadigheden. Jeg tror derfor ikke, at der i nogen væsentlig Grad kan viges bort fra den ordnede Plan for hele Skolevæsenet her i Landet, der ligger til Grund for den nærværende Tilstand, og som Lovforslaget ligeledes gaar ud fra. Jeg tror, at den i det Hele maa bibeholdes; men jeg erkjender, som sagt, at de hierarkiske Trin, hvorigennem Tilsynet føres, turde være for talrige, og at der maaste med Held lader sig arbejde paa en Formindkelse af